

Janusz Grabowski

ROZWAŻANIA O PIASTACH MAZOWIECKICH

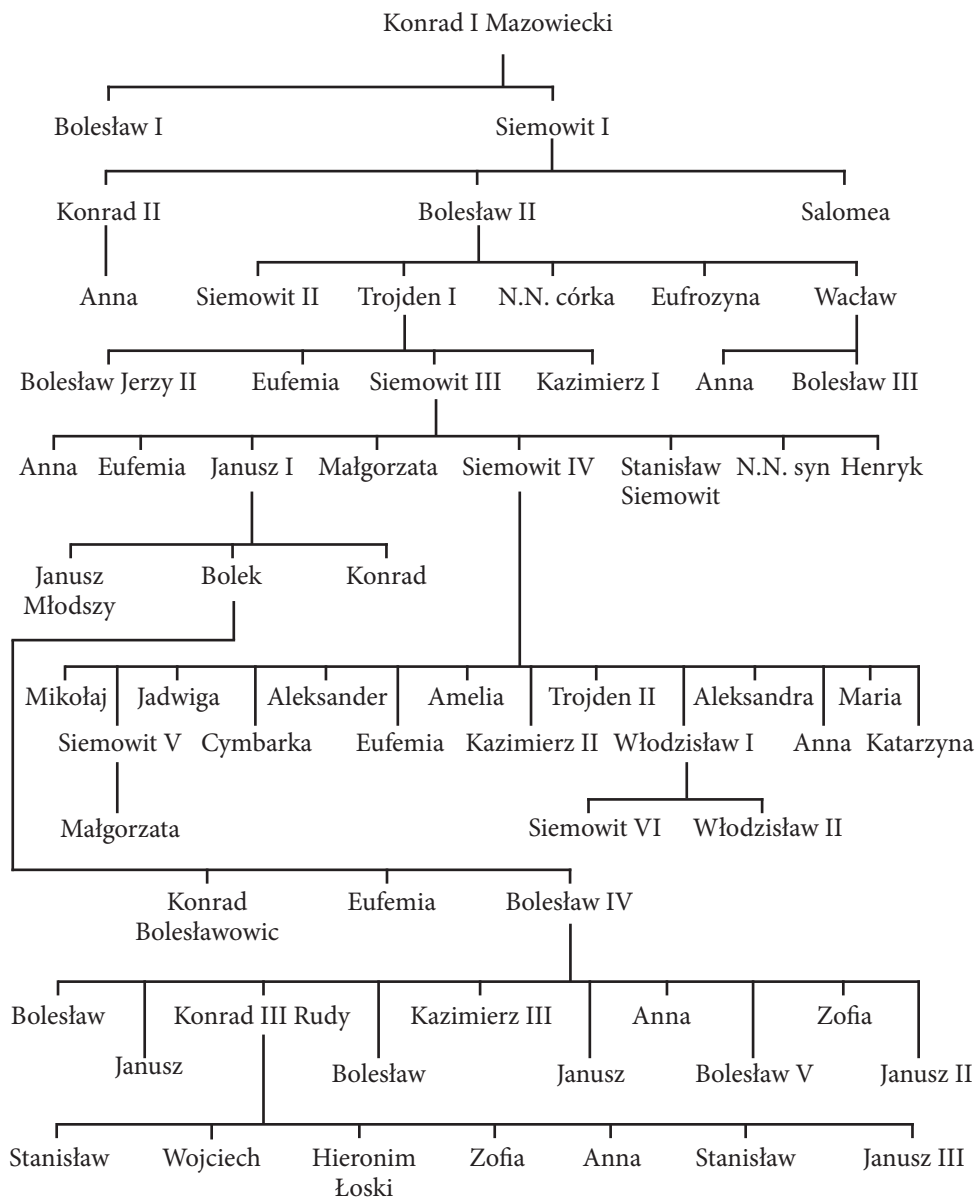
Włączenie Mazowsza do państwa gnieźnieńskiego Piastów nastąpiło w 2. połowie X w. Po śmierci Mieszka I dzielnicą tą znajdowała się w granicach państwa Bolesława Chrobrego, a następnie Mieszka II. W okresie kryzysu monarchii pierwszych Piastów Mazowsze mimo 12-letniej niepodległości (rządził nim możnowładca Miećław – cześnik Mieszka II) nie wytworzyło własnego zacznku państwowego, dlatego obok innych ziem polskich weszło w 1047 r. w skład państwa odbudowanego przez Kazimierza I Odnowiciela. W wyniku ustawy sukcesyjnej z 1138 r. (testamentu Krzywoustego) Mazowsze wraz z Kujawami przypadło księciu Bolesławowi Kędzierzawemu, a po jego śmierci (1173) terytorium to otrzymał jego małoletni syn Leszek Bolesławowic. Następnie jego stryj – Kazimierz II Sprawiedliwy – włączył Mazowsze do swego księstwa. Po śmierci tego władcy (1194) przeszło ono w posiadanie jego najmłodszego syna – Konrada I, który zapoczątkował dziedziczną linię Piastów mazowieckich trwającą do 1526 r.

Podziały Mazowsza w XIV (1313, 1345, 1349, 1351, 1381) i XV w. (1434, 1471, 1488) wytworzyły w obrębie tej dzielnicy kilka niezależnych od siebie niewielkich księstw z własną hierarchią urzędniczą. Ze względu na liczne podziały terytorialne Mazowsza i rozdrobnienie tej dzielnicy spotykamy w dokumentach Piastów mazowieckich od połowy XIII w. do 1526 r. oprócz tytułury tzw. ogólnomazowieckiej i ruskiej 30 różnych tytułów partykularnych: bełski, błoński, brzeski, ciechanowski, czerski, gostyński, grabowiecki, grójecki, horodelski, kolski, kujawski, liwski, lubaczowski, łopatynski, mszczonowski, nurski, płocki, płoński, raciański, rawski, sieciechowski,

sochaczewski, sokalski, warecki, warszawski, wiski, wyszogrodzki, zakroczymski, zawkrzeński i żydaczowski. W 1352 r. Piastowie mazowieccy złożyli hołd królowi Kazimierzowi Wielkiemu. Jednak po śmierci polskiego monarchy (1370) Siemowit III – zgodnie z zawartymi układami – stał się w pełni suwerennym i niezależnym władcą i przyłączył do swego księstwa Mazowsze płockie z Wyszogrodem i Płońskiem oraz ziemie zakroczymską i wiską. Po zgonie Siemowita III (1381) całe dziedzictwo tego wybitnego Piasta zostało podzielone między dwóch synów: Janusza I (wschodnie Mazowsze ze stolicą w Warszawie) i Siemowita IV (Mazowsze zachodnie ze stolicą w Płocku). Chociaż w okresie panowania dynastii jagiellońskiej władcy mazowieccy byli lennikami Polski, to jednak zachowali niezależność w zakresie polityki wewnętrznej. Łączyła ich więź powinowactwa z Giedyminowiczami, gdyż Siemowit IV był szwagrem króla Władysława Jagiełły, Janusz I zaś mężem stryjecznej siostry Jagiełły – Anny Danuty Kiejstutówny. W 1462 r. na wnukach Siemowita IV – Siemowicie VI i Włodzisławie II (synach Włodzisława I) – skończyła się płocka linia Piastów mazowieckich. Od 1462 r. następował powolny proces integracji Mazowsza z Polską, zapoczątkowany inkorporacją w tym roku ziemi rawskiej i gostynińskiej do Korony, a w 1476 r. – ziemi sochaczewskiej. Natomiast potomkowie Janusza I żyli w linii męskiej do XVI w. W Warszawie 10 marca 1526 r. zmarł w wieku niespełna 24 lat Janusz III, ostatni książę piastowski, władający ziemią warszawską, czerską, ciechanowską, zakroczymską, wyszogrodzką, wiską, nurską, różańską i łomżyńską. Uroczysty pogrzeb Janusza III, syna Konrada III, odbył się pod koniec sierpnia 1526 r. z udziałem króla polskiego Zygmunta I w warszawskiej kolegiacie pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela, gdzie Janusz III został pochowany. Po zakończeniu procesu inkorporacji i ustaleniu przebiegu granic mazowieckich z pozostałymi ziemiami Korony terytorium to było podzielone na trzy różnej wielkości województwa: płockie, obejmujące ziemię płocką i zawkrzeńską, rawskie z ziemiami: gostynińską, rawską, sochaczewską, oraz mazowieckie z ziemiami: czerską, warszawską, wyszogrodzką, zakroczymską, różańską, nurską, liwską, wiską, ciechanowską i łomżyńską.

Wszystkich Piastów po mieczu – bez potomstwa po kądzieli, tzn. po matce, jeżeli pochodziło ono z małżeństwa zawartego między Piastówną a przedstawicielem innej dynastii – znamy ponad 600. Najliczniejsza była gałąź śląska (licząca ponad 400 przedstawicieli), a po niej mazowiecka. Gdy uwzględnimy potomstwo Konrada I, syna Kazimierza II Sprawiedliwego, mamy informację o 75 Piastach mazowieckich. Należy przy tym pamiętać, że jest to liczba niepełna z powodu ubóstwa źródeł, zwłaszcza niezachowania

TABLICA GENEALOGICZNA PIASTÓW MAZOWIECKICH

Oprac. Janusz Grabowski

zapisów na temat Piastów zmarłych w wieku niemowlęcym, jak również książąt martwo narodzonych. Wśród Piastów mazowieckich znajdujemy wielu wyróżniających się władców, m.in. Bolesława II – szwagra króla czeskiego Waclawa II, Siemowita III Trojdenowica, a także jego synów Janusza I i Siemowita IV oraz prawnuka Bolesława IV. Niektórzy książęta byli nawet kandydatami do tronu w Polsce, jak Siemowit IV i Bolesław IV. Ważną rolę w kontaktach z Rusią halicko-włodzimierską oraz piastowskim Śląskiem odegrały córki książąt mazowieckich, wydawane za mąż za tamtejszych dynastów. Książęta mazowieccy byli skoligaceni również z Giedyminowiczami, Przemyślidami, Habsburgami, Wettinami i Gryfitami. Mariaże Piastów mazowieckich stanowią tylko nieznaczny procent wszystkich małżeństw przedstawicieli tej dynastii. Licząc od ślubu Konrada I Mazowieckiego zawartego z Agafią Światosławówną do związku Anny, córki Konrada III Rudego, ze Stanisławem Odrowążem, zachowały się zapisy o 49 małżeństwach (bez uwzględniania informacji o Kazimierzu I Konradowicu, księciu kujawskim) na przeszło 330 mariaży Piastów, zaczynając od Mieszka I.

Małżeństwa Piastów mazowieckich, podobnie jak inne współczesne mariaże dynastyczne, wiązały się ściśle z życiem politycznym. W średniowieczu małżeństwa dynastyczne były narzędziem swoistej gry politycznej w rękach wybitnych władców. Polityka małżeńska króla Władysława Jagiełły obejmowała mariaże jego siostrzenic, córek Siemowita IV i Aleksandry Olgierdówny. Dzięki małżeństwu księżniczek mazowieckich doszło do zawarcia sojuszu króla polskiego m.in. z leopoldyńską gałęzią Habsburgów, margrabią Miśni i landgrafem Turynii oraz z książętami cieszyńskim i słupeckim. Władysław Jagiełło zainicjował również małżeństwo Marii, córki Siemowita IV, z Bogusławem IX, księciem słupeckim. Wśród małżeństw mazowieckich dominowały związki z Piastami śląskimi oraz dynastiami ruskimi i litewskimi. Te ostatnie odgrywały szczególną rolę do czasu zawarcia unii w Krewie, gdyż zabezpieczały granice Mazowsza przed najazdami litewskimi. Dlatego na 16 małżeństw dynastycznych polsko-litewskich (XIII–XV w.) aż 11 dotyczyło par mazowiecko-litewskich. Pierwszym mariażem polsko-litewskim był związek Bolesława II z Gaudemundą Zofią, córką wielkiego księcia Trojdena – to bezprecedensowe wydarzenie, gdyż wiązało się z przekroczeniem pewnego tabu w świecie chrześcijańskim. Zdarzały się też koligacje czeskie, pomorskie i węgierskie. Tylko Eudoksja, córka Konrada I, oraz Cymbarka i Amelia, córki Siemowita IV, wyszły za dynastów niemieckich. Natomiast żaden Piast mazowiecki nie ożenił się z księżniczką niemiecką. Od XV w. Piastowie mazowieccy zawierali także związki małżeńskie z kobietami